

Brüssel, 17.10.2013
COM(2013) 713 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Euroopa Liidu teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse 2012. aasta aruanne

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Euroopa Liidu teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse 2012. aasta aruanne

1. TEADUSUURINGUTE JA TEHNOLOOGIAARENDUSE AASTAARUANDE TAUST

Euroopa Liidu teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse aastaaruanne koostatakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 190 kohaselt. Käesoleva aruande eesmärk on esitada kokkuvõtlik ülevaade aruandeaasta peamistest meetmetest. Käesolev aruanne sisaldab veidi ka Euratomi asutamislepinguga seotud teavet, kuigi see ei kuulu ametlikult aruande teemade hulka.

2. 2012. AASTA LAIEM POLIITILINE TAUST

2012. aastal Euroopa Liidu võetud lähenemisviis struktuurireformidele ja konkurentsivõime tõstmiseks väljendus tugevalt Euroopa Liidu majanduskasvu ja tööhõive strateegias „Euroopa 2020”. 2012. aastal tegevusprioriteete rõhutati iga-aastases majanduskasvu analüüsis 2012¹.

2012. aasta algas rasketes tingimustes. Euro usaldusväärsus oli langemas, majanduskasv aeglustumas ning mis kõige olulisem – meie kodanike usk Euroopa suutlikkusse oma probleeme lahendada oli kõigi aegade madalaim².

Euroopa Liit jätkas võitlust kriisiga. Komisjoni ettepanekus majandus- ja rahaliidu loomise lõpuleviimiseks käidi välja nii pikaajaline visioon kui ka konkreetsed sammud, mida tuleks astuda lühikeses ja keskpikas perspektiivis.

Komisjon selgitas, et Euroopa majanduse toimimist on vaja muuta nii, et muutus tooks esile Euroopa paljud tugevad küljed, mis aitaks toime tulla tõhusat innovatsiooni, teadmisi ja oskusi nõudva tulevikumajandusega. Strateegiaga „Euroopa 2020” seatakse esikohale teadusuuringute, tehnoloogia ja innovatsiooni meetmed, mille eesmärk on aidata Euroopal väljuda praegusest majanduskriisist ja luua arukas, jätkusuutlik ja kaasav majanduskasv. Euroopa majanduses leidub ära kasutamata võimalusi olla innovaatilisem, tootlikum ja konkurentsivõimelisem, kasutades sealjuures vähem ressursse ja vähendades keskkonnamõju³.

Seitsmenda raamprogrammi raames kuulutas komisjon välja lõpliku ja suurima projektikonkursside paketti. Raha, mis on kättesaadav organisatsioonidele ja ettevõtetele kõigis ELi liikmesriikides ja partnerriikides, moodustab lõviosa ELi 2013. aasta 10,8 miljardi suurusest teaduseelarvest.

Selline teade tuli vaid mõned päevad pärast seda, kui ELi juhid rõhutasid teadusuuringute ja innovatsiooni tähtsust majanduskasvu ja töökohtade loomise kokkuleppe⁴ lahutamatu osana Euroopa Liidu majandus- ja finantskriisi leevendamiseks.

¹ KOM(2011) 815 (lõplik), 23.11.2011.

² Eurobaromeetri standarduuring nr 78, sügis 2012, avalik arvamus ELis.

³ „Tugevam Euroopa tööstus majanduse kasvuks ja taastumiseks – Tööstuspoliitika ajakohastatud teatis”, COM(2012) 582 (final).

⁴ Euroopa Ülemkogu võttis selle vastu 27.–28. juunil 2012.

3. INNOVAATILINE LIIT

2010. aasta oktoobris komisjoni käivitatud juhtalgatusega „Innovaatiline liit”, mis moodustab osa strateegiast „Euroopa 2020”, soovitakse eelkõige luua ideedest ja loovusest jõudu ammutav elujõuline ja innovatsioonipõhine majandus, mis suudaks lõimuda ülemaailmsetesse väärtusahelatesse, kasutaks ära võimalusi, köidaks uusi turge ning looks kvaliteetseid töökohti.

3.1. Innovatsioonialaste edusammude ülevaade

Üldiselt on edusammud juhtalgatuse „Innovaatiline liit” poliitilise raamistiku koostamisel olnud märkimisväärsed. Üle 80% algatuste puhul järgitakse neile seatud ajakava, sealhulgas Euroopa teadusruumi süvendamise ja „Horisont 2020” puhul. Aruka eelarve konsolideerimise põhimõtet – hoida majanduskasvu soodustavaid (nt teadus- ja arendustegevuse) kulutusi samal tasemel ning neid võimaluse korral suurendada – võetakse nüüd arvesse Euroopa poolaasta raames. Euroopa ettevõtluskeskkond muutub innovatsioonisõbralikumaks selliste ühtse turu meetmete kaudu nagu ühtne patent, kiirem standardite kehtestamine, ajakohastatud ELi riigihangete eeskirjad ja riskikapitalifondide Euroopa pass. Euroopa innovatsioonialased partnerlused koondavad vahendeid ning peamisi ühiskondlikke probleeme käsitlevaid nõudluse ja pakkumisega seotud meetmeid.

Euroopa üldine positsioon maailmas on endiselt suhteliselt tugev. Kõrgetasemelise teadustegevuse valdkonnas ja innovaatiliste toodete tootmisel on Euroopa Liit üks maailmas juhtival kohal olijatest. Jätkuvalt saab EL suurima osa ülemaailmse tootmise väärtusahelaga loodud tulust. Alates 2008. aastast on EL oma innovatsioonialaseid tulemusi parandanud ning vähendanud innovatsioonilõhet USA ja Jaapaniga umbes poole võrra. Võrreldes Brasiilia, India, Venemaa ja Hiinaga on ELil innovatsioonis selge liidrikoht, kuigi Hiina on vahet jõudsalt vähendamas. Alates 2008. aastast on Lõuna-Korea oma innovatsiooni edumaad ELi ees ligikaudu kolmekordistanud ning tõusnud USA kõrval innovatsiooniliidriks.

Kuigi teadus- ja arendustegevuse riiklik rahastamine ELis suurenes ka kriisiaastatel, sest valitsused püüdsid säilitada oma investeeringute taset ja ergutada erasektori investeeringuid teadus- ja arendustegevusse, osutavad hiljutised andmed, et see suundumus on muutumas. Esimest korda alates kriisi algusest vähenes 2011. aastal pisut ELi 27 liikmesriigi teadus- ja arendustegevuse eelarve. Kuid praeguse kriisi erakorraline pikkus ja raskus võib hakata kahjustama ELi poliitilist üksmeelt selles küsimuses, et investeeringud teadus- ja arendustegevusse peavad olema kaitstud. Kriis on toonud esile ka Euroopa innovatsiooni struktuurilised vajakajäämised ning kinnitanud vajadust ulatuslikemateks reformideks, et suurendada riiklike teadus- ja innovatsioonisüsteemide tõhusust. Selle saavutamiseks on vaja aruka spetsialiseerumise strateegiaid, tugevamaid seoseid riikliku teadustegevuse ja ettevõtete innovatsiooni vahel ning paremaid raamtingimusi äriinvesteeringuteks.

Juhtalgatuse „Innovaatiline liit” 2013. aasta tulemustabel⁵ osutab, et liikmesriikide innovatsiooni tulemuslikkuse lähenemisprotsess on peatunud. Lähenemine oli oluline tunnusjoon alates tulemustabeli koostamise algusest 2001. aastal, peatumine on selge ohusignaal Euroopa Liidu innovatsioonilõhe suurenemise kohta. Kriis jätkudes ja süvenedes ning majanduskasvu erinevuse suurenedes Euroopa teatavate piirkondade vahel kasvab vajadus juhtalgatuse „Innovaatiline liit” kiireks rakendamiseks ja selle süvendamiseks innovatsiooni jaoks olulistest valdkondades, nagu kõrgharidus, innovatsioonil põhinev

⁵ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2013_en.pdf

ettevõtlus ja nõudlusega seotud meetmed. Edenemisrütmi tuleb säilitada ka sellistes valdkondades nagu sotsiaalne innovatsioon. Lisaks on aruka spetsialiseerumise kontekstis käimas ettevalmistustööd, et suurendada tulevast sünergiat „Horisont 2020” ja struktuurifondide vahel.

3.2. Ühiskondlike probleemide lahendamine: Euroopa innovatsioonipartnerlus

Euroopa innovatsioonipartnerlus, mille eesmärk on kiirendada arengut ja rakendada innovatsiooni ühiskondlike probleemide lahendamisel, jõudis 2012. aastal uude ajajärku. Täisväärtusliku eluperioodi pikendamist käsitleva innovatsioonipartnerlusega jõuti kavandamisestapist rakendamiseni ning tehti ettepanek laiendada seda partnerlust veel neljale valdkonnale. Vastukaja sellele partnerluskutsele oli positiivne – selle raames võeti 261 kohustust, rohkem kui 50 piirkonda ja omavalitsust pakkus ennast referentskohaks ning sajad partnerid registreerisid end veebipõhises innovaatiliste ideede platvormis.

Pärast katseprojekti strateegilise rakenduskava tutvustamist esitas komisjon ettepanekud uute innovatsioonipartnerluste kohta sellistes valdkondades nagu „Põllumajanduse tootlikkus ja jätkusuutlikkus”, „Tooraine”, „Vesi” ja „Arukad linnad ja ühendused”. Pärast nõukogu heakskiitu valmis vett käsitleva partnerluskava strateegiline rakenduskava 2012. aasta lõpuks ning põllumajandust, toorainet ning arukaid linnu ja ühendusi käsitlevate partnerluskavade strateegilised rakenduskavad avaldatakse 2013. aasta jooksul, et rakendamine võiks alata võimalikult kiiresti.

4. EUROOPA TEADUSRUUMI LOOMINE

Pärast Euroopa Ülemkogu järeldusi Euroopa teadusruumi loomiseks võttis komisjon vastu teatise „Euroopa teadusruumi partnerluse tugevdamine tipptaseme ja kasvu saavutamiseks”⁶, milles tehti ettepanek luua tõhusad riiklikud teadussüsteemid, optimaalne riikideülene koostöö ja konkurents, teadlaste avatud tööturg, soolise võrdõiguslikkuse põhimõtete tugevdamine ja soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine teadusvaldkonnas ning juurdepääs teaduslikele teadmistele ja nende levitamine. Teatise eesmärk oli tugevdada partnerlust liikmesriikide, komisjoni ja teadusasutuste vahel. Nõukogu kiitis selle lähenemisviisi heaks⁷.

Euroopa teadusruum on osa juhtalgatusest „Innovaatiline liit” ning „Horisont 2020” toetab selle loomist mitmel viisil. Üha sagedamini tunnistatakse, et see on peamine struktuurireform, mis peab tagama Euroopa majanduskasvu. Programmi „Horisont 2020” eesmärk suurendada teadus- ja arendustegevusse suunatavate vahendite mahtu 3 %-ni SKPst ning riikideülese rahastamise osakaalu suurendamine (praegu 0,8 %) tänu Euroopa teadusruumi saavutamisele, võivad üheskoos suurendada SKP-d 445 miljardi euro võrra ja luua 2030. aastaks 7,2 miljonit töökohta⁸.

Partnerlusel põhineva lähenemisviisi oluline osa on komisjoni ja viie peamise teadusuuringute sidusorganisatsiooni 17. juuli 2012. aasta ühisavaldus⁹, millega kaasnevad kirjalikud kohustused, mis on sätestatud vastastikuse mõistmise memorandumis. Organisatsioonid on võtnud kohustuseks saavutada märkimisväärset edu kuni 2013. aasta lõpuni.

⁶ COM(2012) 392 (final), 17.7.2012.

⁷ Konkurentsivõime nõukogu 3208. istungi järeldused, 11.12.2012

⁸ Komisjoni talituste töödokument SWD(2012) 212; komisjoni talituste töödokument – teatisele (2012) 392 (lõplik) lisatud mõjuhinnang.

⁹ EARTO, EUA, LERU, NordForsk ja Science Europe

Euroopa teadusruumi teatise rakendamist toetab Euroopa teadusruumi järelevalvemehhanism, mille eesmärk on koguda teavet, et jälgida edusamme liikmesriikide ja assotsieerunud riikide tasandil. Komisjon mängib olulist rolli Euroopa teadusruumi järelevalvemehhanismi loomises ja töös hoidmises riiklike ametiasutuste ja sidusrühmade jaoks. Esimese sammuna korraldas komisjon uuringu, et kontrollida Euroopa teadusruumi teatise sätetatud asjakohaste meetmete rakendamist avaõiguslikes teadusasutustes.

4.1 Teadlased

16 meetme rakendamine, mille eesmärk on edendada teadlaste liikuvust, koolitust ja tööalast arengut, on kõnealuses protsessis kesksel kohal, keskendudes sellistele aspektidele nagu: avatud, läbipaistev ja tulemuspõhine värbamine; portaali „EURAXESS - Voice of the Researchers” käivitamine, et tagada vahetu suhtlemine teadlastega; rakkerühma loomine, et pakkuda lahendusi võimaliku üleeuroopalise teadlastele mõeldud täiendava pensionifondi või -fondide jaoks; koostöö teadusuuringute sidusrühmadega, et määratleda ja rakendada juurdepääsupõhimõtted riiklikele teadusgrantidele ning nende ülekantavusele; ning erimenetlus teadusuuringute eesmärgil kolmandate riikide kodanike riiki lubamise kohta.

Euroopa teadusruumi inimressursside ja liikuvuse juhtrühm aitas ette valmistada ja teostada järgmisi algatusi: inimressursside küsimustega tegeleva töörühma, sealhulgas inimressursside strateegia teadlaste jaoks (HR4R), lõpparuande ja soovitude koostamine; innovaatilist doktoriõpet ja teadlaste ametialast arengut käsitlevate uute töörühmade loomine; ja 2012. aasta teadlaste aruande koostamine, milles jälgitakse tehtud edusamme.

4.2 Ühine kavandamine

Selleks et toetada ühist kavandamist käivitas, koordineeris ja toetas komisjon 2012. aastal meetmeid, mis toetavad kuuest teise laine ühise kavandamise algatusest viit: „Euroopa kliimateadmiste ühendamine”, „Terved ja tulutoovad mered ja ookeanid”, „Rohkem aastaid, parem elu – demograafiliste muutuste võimalused ja väljakutsed”, „Mikroobide probleem – uus oht inimeste tervisele” ja „Veeprobleemid muutuv maailmas”. Esitati ka konkursikutse, et 2013. aastal võimaluse korral toetada kuuendat ühise kavandamise algatust – „Linnastunud Euroopa – üleilmsed linnastumisprobleemid”.

2012. aastal võttis neljast esimese etapi ühise kavandamise algatusest kolm vastu oma strateegilised teadusuuringute kavad, milles on sätetatud järgnevatel aastatel toimuvad tegevused. Need kolm olid: „Katsealgatus neurodegeneratiivsete haiguste, sealhulgas Alzheimeri tõve vastase võitluse valdkonnas”, „Toiduga kindlustatus ja kliimamuutused” ning „Tervislik toitumisviis täisväärtuslikuks eluks”. Uus ühise kavandamise algatus „Kultuuripärand ja muutuv maailm: uus väljakutse Euroopale” käivitas katsekonkursi ja peaks oma strateegilise kava vastu võtma 2013. aasta alguses.

Et lihtsustada käimasolevat ühise kavandamise protsessi piiriülese teaduskoostöö valdkonnas, on komisjon liikmesriikidele ja sidusrühmadele pakkunud välja kaks uut meetet: Euroopa teadusruumi märgis ja sünkroniseeritud konkursikutse. Komisjon algatas arutelud sidusrühmadega, et käivitada katseprojektid 2014. aastaks.

4.3 Teadustaristu

Euroopa Komisjon jätkas tihedat koostööd teadustöö taristut käsitleva Euroopa strateegiafoorumiga (ESFRI), et viia lõpule või käivitada 60 % ESFRI teadustaristute

tegevuskavast 2015. aastaks. 2012. aastal avaldati 15 riiklikku tegevuskava ning seitse olid veel ettevalmistamisel.

2012. aastal suurendati jõupingutusi, et kasutada struktuurifonde ESFRI projektide jaoks. Keskenduti kahele Extreme Light Infrastructure (ELI) projektile, mis tuleks aastaks 2016 rakendada Tšehhi Vabariigis (290 miljonit eurot) ja Rumeenias (180 miljonit eurot).

2012. aastal tegi komisjon ettepaneku muuta määrust, millega kehtestati Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsiumi (ERIC) õiguslik raamistik, mis oli kavandatud soodustama mitut Euroopa riiki hõlmava ulatusliku teadustöö taristu loomist ja tegevust. Kuigi kõnealuse määruse ühtne ja õigeaegne rakendamine erinevates liikmesriikides on veel tõsine probleem, on loodud keeleressursside ja -tehnoloogia ühine infrastruktuur (CLARIN ERIC) ning komisjon on uurinud taotlusi seitsmelt muult projektilt (ECRIN, EURO-ARGO, ESS uuring, BBMRI, EATRIS, DARIAH, C-ERIC).

11. detsembril 2012 rõhutas nõukogu¹⁰ vajadust uuendada ja kohendada ESFRI volitusi, et tulla asjakohasel viisil toime praeguste väljakutsetega ning samuti tagada, et juba käimasolevatele ESFRI projektidele järgneksid pärast põhjalikku hindamist järelmeetmed ning et ESFRI tegevuskavas loetletud taristuprojektid oleksid prioriteetsed.

Selleks et hinnata ELi toetuste mõju programmi „Horisont 2020” raames, on komisjon moodustanud kõrgetasemelise eksperdirühma. Lisaks käivitas komisjon konsultatsiooni tulevase teadustegevuse kohta, mille eesmärk on olemasoleva teadustaristu laiendamise ja tõhusam riikidevaheline kasutamine.

4.4 Ülikoolid: moderniseerimiskava

Viidi läbi uuring struktureeritud innovaatilise doktoriõppeprogrammide loomiseks, et anda juhiseid struktureeritud programmide jaoks Euroopa tasandil. Lähenedespiirkondade jaoks käivitati katseline projektikonkurss „Euroopa teadusruumi õppetoolid”, et soodustada struktuurimuutusi ülikoolides ja teiste teadusasutustes, eesmärgiga edendada tippsaavutusi ja seega parandada teadusuuringute rahastamise konkurentsivõimet. Valmistati ette ka teostatavusuuring, et leida parim viis Euroopa akrediteerimismehhanismi loomiseks ülikoolides ja riiklikes teadusasutustes, kus järgitakse Euroopa teadlaste harta ja teadlaste töölevõtmise juhendi põhimõtteid.

4.5 Avatud juurdepääs, teadmussiire ja digitaalne Euroopa teadusruum

Avatud juurdepääs on hõlmatud programmiga „Horisont 2020”. Liikmesriikidel paluti nimetada riiklik kontaktpunkt, et hõlbustada teabevahetust ja vastastikust õppimist. Komisjon kavatseb korraldada riiklike kontaktpunktide esimese koosoleku, et vahetada kogemusi ja parimaid tavasid.

Teadmussiirde eksperdirühm loodi 2012. aastal põhjalike analüüside ja soovitude koostamiseks. Komisjon korraldas uuringu, et töötada välja juhised põhiküsimuste kohta, mida osalejad oma konsortsiumikokkulepetes käsitleda võivad. Euroopa teadusruumi komitee teadmussiirde töörühm esitas suunised ja tagasisidet uuringu jaoks, mis jälgis edusamme

¹⁰ Konkurentsivõime nõukogu 3208. istungi järeldused

komisjoni soovitusel rakendamisel, mis käsitleb intellektuaalomandi haldamist ning tegevusjuhendit¹¹.

Digitaalne Euroopa teadusruum toetab e-taristute loomist, sujuvat piiriülest juurdepääsu digitaalsetele teadusteenustele ning e-teaduse ja sellega seotud poliitikavaldkondade arendamist. 2012. aastal algas koostöö Euroopa digitaalse teadusruumi integreerimisega Euroopa teadusruumi järelmeetmete struktuuridesse ja tegevustesse. Need tegevused hõlmavad sealhulgas sidusrühmade platvormi toimimist ja Euroopa teadusruumi teabevahetusmeetmete süstemaatilist monitooringut. E-taristud võimaldavad teadmiste loomist, ringlust ja kasutamist Euroopas ning edendavad koostööd teadlaste hulgas. 2012. aastal pöörati tähelepanu andmesidevõimalusega teadusele ja tehnikale (EUDAT, OpenAIRE), arvutitaristule (PRACE, EGI, Helix Nebula), teadus- ja haridusvõrgustikule GÉANT, virtuaalsetele teadusringkondadele ja e-teadusele. Aasta olulisemateks sündmusteks olid kõrgjõudlusega andmetöötluse Euroopa strateegia avaldamine (teatis parlamendile ja nõukogule), avatud juurdepääsu ja ülemaailmset teadusandmete liitu (Research Data Alliance – RDA) toetava taristu arendamine ning Africa Connecti avamine, mis ühendab Euroopat Sahara-taguse Aafrikaga.

5. RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Aasta tippündmus oli teatis „ELis tehtava rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö parandamine ja keskendamine: strateegiline lähenemisviis”¹². Kõnealusel teatises esitab komisjon uue rahvusvahelise teadus- ja innovatsioonikoostöö strateegia, eelkõige eesmärgiga valmistada programmiks „Horisont 2020”.

Rahvusvaheline koostöö teaduse ja innovatsiooni valdkonnas ei ole eesmärk omaette – see on pigem liidu jaoks vahend kõrgema tasandi eesmärkide saavutamiseks. Eelkõige tähendab see liidu tipptaseme ja atraktiivsuse tõhustamist teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas ning majandusliku ja tööstusliku konkurentsivõime suurendamist, üleilmsete sotsiaalprobleemide lahendamist ja liidu välispoliitika toetamist.

Nende eesmärkide saavutamiseks kasutatakse strateegias kahetist lähenemisviisi.

Programmis „Horisont 2020” võivad osaleda üksused kogu maailmast, kuigi nende üksuste rahastamine liidu eelarvest tuleb läbi vaadata. Selle üldise avatuse tõttu on Euroopa teadlastel võimalus teha koostööd kolleegidega kolmandatest riikidest enda valitud valdkondades.

Töötatakse välja suunatud meetmed, mille raames toetatakse selgelt määratletud riikide või piirkondade koostööd kindlates valdkondades. Meetmed jagatakse mitmeaastasesse tegevuskavadesse.

Mitmed valdkondadevahelised küsimused on samuti strateegia lahutamatu osa:

- tugevdatakse partnerlust liikmesriikidega, tuginedes rahvusvahelise teadus- ja tehnoloogiakoostöö strateegiafoorumi tehtud tööle;
- koos rahvusvaheliste partneritega töötatakse välja ja edendatakse rahvusvahelise teadustegevuse ja innovatsiooni ühiseid põhimõtteid, mille eesmärk on luua kõigile

¹¹ KOM(2008) 1329.

¹² COM(2012) 497, 14.9.2012.

võrdsed võimalused. Seda tegevust hõlbustab hiljuti loodud üleilmne teadusnõukogu, mis on vabatahtlik foorum parimate tavade vahetamiseks ja ühiste põhimõtete kehtestamiseks.

- suurendatakse koordineeritust tugevat välismõõdet omavate liidu poliitikavaldkondadega ning samuti rahvusvahelistes organisatsioonides ja mitmepoolsetel foorumitel.

Strateegia rakendamine on tihedalt seotud programmiga „Horisont 2020”. Juhtimise tugevdamiseks on komisjon võtnud endale ülesandeks avaldada alates 2014. aasta algusest iga kahe aasta tagant eduaruanne. Ligikaudu 350 tipptasemel teadlast ja poliitikakujundajat rohkem kui 30 riigist üle Euroopa Liidu ja Vahemere piirkonna kohtusid 2012. aasta aprillis Barcelonas, Hispaanias, et alata uus partnerlus teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas. Euroopa Komisjon tegi ettepaneku uueks partnerluseks osana liidu vastusest poliitilistele muutustele Vahemere lõunapiirkonnas ning pidades silmas programmi „Horisont 2020”. Konverentsil algatati protsess, et luua Euroopa ja Vahemere piirkonna ühine teadustöö ja innovatsiooni kava.

6. TEADUSUURINGUTE JA INNOVATSIOONI RAAMPROGRAMM „HORISONT 2020” AASTATEKS 2014–2020

Raamprogrammi „Horisont 2020” on esimest korda koondatud kõik ELi teadusuuringute ja innovatsiooni rahastamisvahendid ning selles keskendutakse kolmele prioriteedile: tugevdada ELi juhtpositsiooni maailmas teadusvaldkonnas; tugevdada tööstuse juhtpositsiooni innovatsiooni valdkonnas; aidata lahendada kõikidele eurooplastele muret tekitavaid küsimusi mitmete ühiskondlike probleemide valdkonnas.

28. novembril 2012 võttis Euroopa Parlamendi tööstuse, teadusuuringute ja energeetika komisjon absoluutse häälteenamusega vastu kolm „Horisont 2020” paketi neljast aruandest. Euroopa Liidu Nõukogu jõudis osalise üldise lähenemisviisini raamprogrammi määramise osas (31. mai 2012) osalemis- ja levitamiseeskirjade määramise osas (10. oktoober 2012) ja eriprogrammi otsuse osas (11. detsember 2012).

See on väga hea alus kolmepoolsetele läbirääkimistele ELi institutsioonide vahel, eesmärgiga saavutada seadusandliku tavamenetluse raames programmi „Horisont 2020” puhul kokkulepe esimesel lugemisel 2013. aasta lõpuks.

7. SEITSMES RAAMPROGRAMM

7.1 2012. aasta tööprogrammide rakendamine

2012. aastal viidi lõpule 53 projektikonkurssi soovitusliku kogueelarvega 4,4 miljardit eurot. Kokku esitati 17 374 abikõlblikku projekti, millest 3 089 valiti välja rahastamiseks, seega toetati 17,78 % esitatud projektidest.

Kõikides abikõlblikes projektides osales kokku 70 059 taotlejat, projektide kogumaksumus oli 36,99 miljardit eurot ja ELilt taotleti kokku 30,78 miljardit eurot. Väljavalitud projektides osales kokku 14 821 taotlejat, projektide kogumaksumus oli 6,92 miljardit eurot ja ELilt taotleti kokku 4,98 miljardit eurot. Taotlejatest said rahastuse 21,16 % ja taotletavatest summadest oli see 16,18 %.

7.2 2013. aasta tööprogrammid

2012. aasta juulis vastu võetud 2013. aasta projektikonkurssidega, mille väärtus on umbes 8,1 miljardit eurot, toetatakse projekte ja ideid, mis suurendavad Euroopa konkurentsivõimet ning tegelevad selliste küsimustega nagu inimeste tervis, keskkonnakaitse ning uute lahenduste leidmine probleemidele, mis on seotud kasvava linnastumise ja jäätmete käitlemisega.

Tööprogrammid sisaldasid järgmist:

- Konkursikutsete eesmärk on nii innovatsioon kui ka mitmed ühiskondlikud probleemid, mis seovad seda programmiga „Horisont 2020”.
- 4,8 miljardit eurot on suunatud temaatilistele teadusprioriteetidele. Tööstusinnovatsiooni toetamiseks on nn turulähedased meetmed, näiteks piloot- ja esitlusprojektid, standardimine ja tehnosiire. Kolm avaliku ja erasektori partnerlusprojekti, mis algatati Euroopa majanduse elavdamise kava raames, rakendatakse projektikonkursside kaudu ning neid täiendatakse erasektori investeeringutega. Konkursikutsed on tihedalt seotud tööstusega, sest rohkem kui 50 % projektidest osaleb tööstus ja ligikaudu 30 % ELi vahenditest eraldatakse VKEdele.
- Erilist tähelepanu osutatakse väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele (VKEdele), kellele suunatud rahastamisvahendid ulatuvad 1,2 miljardi euron. See hõlmab 150 miljoni euro ulatuses garantiisid, millega tagatakse 1 miljardi euro ulatuses laene VKEdele ja keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtetele.
- Umbes 2,7 miljardit eurot eraldatakse selleks, et Euroopa oleks jätkuvalt maailma teadlaste jaoks huvitav sihtkoht, peamiselt Euroopa Teadusnõukogu üksiktoetuste kaudu (1,75 miljardit eurot) ja Marie Skłodowska-Curie programmi abil (963 miljonit eurot) teadusuuringute koolitus- ja liikuvusmeetmete kaudu.
- Innovatsioonilõhe vähendamiseks on käivitatud uus algatus „Euroopa teadusruumi õppetoolid”. 12 miljoni euro suuruse pilootprojekti raames valitakse välja viis õppetooli, mis asuvad viie erineva ELi riigi vähemarenenud piirkondade kõrgkoolide või muude abikõlblike teadusasutuste juures.
- Innovaatilised uurimisprioriteedid on nende konkursikutsete raames järgmised: „Tuleviku ookeanid” – säästva majanduskasvu toetamiseks mere- ja merendussektorites (umbes 155 miljonit eurot); „Arukad linnad ja ühendused” – toetamiseks tehnoloogiaid, mis muudavad linnapiirkonnad säästva ja aruka energiakasutusega aladeks (umbes 365 miljonit eurot) ravimresistentsete bakterite arvukuse vastu võitlemine (umbes 147 miljonit eurot); ning innovaatilised lahendused magevee ressursside haldamiseks (umbes 100 miljonit eurot).
- Konkursikutsetega toetatakse ka digitaalarengu tegevuskava IKT teadusuuringute finantseerimise sihttasemeid umbes 1,5 miljardi euroga, mis läheb info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonnale.
- Investeeringutega 8,1 miljardi euro ulatuses loodetakse teadusuuringutesse kaasata täiendavad 6 miljardit eurot avaliku ja erasektori investeeringuid, mis võiks lühikeses perspektiivis tööhõivet hinnanguliselt suurendada 210 000 isiku võrra ning 15 aasta jooksul luua täiendavat majanduskasvu 75 miljardi euro väärtuses.

- ELi teadusuuringute eelarve aastal 2013 on 10,8 miljardit eurot, mis on Euroopa Liidu raamprogrammide ajaloo suurim. Eelarve sisaldab ka tööprogrammide väliseid vahendeid, nagu tuumaenergia teadusuuringud (993 miljonit eurot) Euratomi asutamislepingu alusel, ühised tehnoloogiaalgatused tööstusega (751 miljonit eurot) ning avaliku sektori sisesed partnerlused liikmesriikidega. Kogueelarve hõlmab ka komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskuse rahastamist¹³.

7.3 Põhiküsimused

7.3.1 Innovatsioon

Seitsmenda raamprogrammi 2013. aasta tööprogramm hõlmab rohkem tegevusi, mis on lähemal turgudele ja kasutajatele, samuti suuremat toetust laborite tulemuste ülekandmiseks turule. Suuremat toetust antakse ka innovaatilistele VKEdele ja keskmise kapitalisatsiooniga väikeettevõtetele riskifinantseerimisele juurdepääsuks. Selleks käivitatakse riskijagamisrahastu raames VKEde jaoks uus edasigarantii kava, mis täiendab 2012. aastal edukalt käivitatud garantiikava.

Rohkem toetatakse ka avaliku ja erasektori partnerlusi. Paljude teemade puhul eksperimenteeritakse kommertskasutusele eelnevate hangetega, kaasrahastades tegelikke ühiseid hankeid ning toetades võrgustike loomist ja ettevalmistavaid töid. Avaliku sektori innovatsioonitegevus muutub üha olulisemaks ja see hõlmab toetust innovaatilistele lahendustele avalikus halduses ja avaliku sektori teenuste puhul. Enamike teemade puhul toetatakse erinevatel viisidel sotsiaalset innovatsiooni, sealhulgas nii sotsiaalse innovatsiooni meetmeid kui ka sotsiaal-majanduslikke teadusuuringud.

Üha suurem hulk teemasid sisaldab spetsiaalseid toetusi paljulubavate uurimistulemuste kasutamiseks, olenemata sellest, kas neid on rahastanud EL või mitte. Kõnealuste meetmete raames rahastatakse täiendavalt ja otse uurimisprojektide tulemusi ning toetatakse ka võrgustikke, mille eesmärk on hõlbustada uurimistulemuste kasutamist.

7.3.2 Levitamine

ELi rahastatavate teadusuuringute tulemuste levitamisel on oluline osa Euroopa teadusruumi loomisel, avatuse edendamisel ja Euroopa loomepotentsiaali kasutamisel. Komisjon toetab teadustulemuste levitamist, nähes projektides ette vahendid tulemuste aktiivseks levitamiseks. Komisjon tõstab Ühenduse Uurimis- ja Arendustegevuse Teabeteenistuse CORDIS¹⁴ ja Teadusuuringute Ühiskeskuse väljaannete hoidla¹⁵ kaudu aktiivselt ka üldsuse teadlikkust rahastatud teadusuuringute tulemustest ning võimaldab neile veebipõhist juurdepääsu.

Lisaks uurib komisjon võimalusi praeguse tegevuse laiendamiseks ning ELi rahastatavate teadusuuringute tulemuste levitamise, teavitamise ja kasutamise edasiseks parandamiseks.

¹³ Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskuse aastaaruanne sisaldab teavet 2012. aasta jooksul seitsmenda raamprogrammi raames võetud otsuste meetmete kohta. <http://ec.europa.eu/dgs/jrc/index.cfm?id=2530>

¹⁴ <http://cordis.europa.eu/>

¹⁵ <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/>

7.3.3 Lihtsustamine

2012. aasta tegevus on ajendatud teatisest lihtsustamise kohta¹⁶ ja sellele järgnenud arutelust. Paljusid üldist toetust saanud meetmeid on rakendatud praktikas.

Teadustöötajate ja innovatsiooni portaali on edasi arendatud, et võtta kasutusele uued teenused osalejate jaoks ning muuta süsteem veelgi kasutajasõbralikumaks.

Lihtsustamist käsitleva arutelu tulemused on aidanud edendada ka läbivaadatud finantsmäärust ja selle kohaldamise eeskirju, mis vahepeal jõustusid. Mõned põhipunktid, mis mõjutavad raamprogrammi toetusi hõlmavad järgmist:

- läbivaadatud eeskirjad seoses käibemaksu abikõlblikkusega, mis lihtsustaks teadusuuringute ja innovatsiooni toetuste finantsjuhtimist, näiteks ülikoolide ja muude riiklike teadusasutuste jaoks.
- intressitulu saamise ja sellest aruandmise kohustuse kaotamine. Praegu see kohustus kehtib ning see on tekitanud märkimisväärset halduskoormust ja kulu seoses eraldi pangakontode avamise ja haldamisega ning seoses erandite registri haldamisega, kuna mõni organisatsioon ei saa riiklike õigusaktide tõttu intressikandvat pangakontot avada.

7.3.4 VKEde eesmärgi saavutamine

Euroopa Komisjon jälgib hoolikalt VKEde osalemist seitsmendas raamprogrammis. Erilist tähelepanu pööratakse VKEdele programmi „Koostöö” raames, vastavalt seadusandlikus paketiis sätestatud sihile. Eesmärk on tagada, et vähemalt 15 % eriprogrammi „Koostöö” vahenditest oleks suunatud VKEdele.

2012. aasta lõpuks osales terves seitsmendas raamprogrammis 18 589 VKEd. ELi toetus VKEdele oli ligikaudu 4,8 miljardit eurot.

15 % eesmärk saavutati juba 2011. aasta lõpus, kui VKEd said 15,3 % ELi vahenditest programmi „Koostöö” raames. 2012. aastal on see näitaja suurenenud. Aasta lõpus moodustasid VKEdele suunatud ELi vahendid 16,6 % programmi „Koostöö” eraldistest.

VKEdele suunatud eelarveosa suurenemine tuleneb VKEde tugevdamise meetmetest 2011. ja 2012. aasta tööprogrammides. Täiendavat edu loodetakse saavutada 2013. aasta tööprogrammiga.

8. VÄLJAVAATED 2013. AASTAKS

2013. aastal jätkab komisjon juhtalgatuse „Innovaatiline liit” meetmete rakendamist. Komisjon esitleb teatist „Innovaatilise liidu olukord 2012: muutuste kiirendamine”. Jätkuva kriisi valguses peab Euroopa tegema rohkem, et innovaatiline liit muutuks reaalsuseks. EL ja liikmesriigid peavad kiirendama oma ühiseid pingutusi ja süvendama juhtalgatuse „Innovaatiline liit” rakendamist. Komisjon algatab 2013. aastal arutelu, et valmistada ette järgmisi samme innovaatilise liidu tõhustamiseks.

¹⁶ KOM(2010) 187.

Komisjon valmistab 2013. aastal ette esimese Euroopa teadusruumi eduaruande. See koosneb liikmesriikide reformiprogrammides nimetatud meetmete võrdlusest, võttes aluseks 2011. aasta. Täielik hinnang Euroopa teadusruumi elluviimise edukusele tehakse alates 2014. aastast.

Komisjon kavatseb esitada ettepanekud mitmete avaliku ja erasektori partnerluste ning avaliku sektori siseste partnerluste algatuste kohta 2013. aasta juulis.

Pakett „Horisont 2020” võetakse eeldatavasti vastu 2013. aasta lõpuks. Komisjon viib läbi kogu ettevalmistustöö ja võtab vajalikud meetmed, et tagada programmi tõrgeteta algus ja rakendamine.